

NEADAPTAȚI PENTRU VIITOR

nevoia de bio-ameliorare morală

**UNFIT FOR THE FUTURE: THE NEED FOR MORAL
ENHANCEMENT**

Ingmar Persson and Julian Savulescu

Copyright © Ingmar Persson & Julian Savulescu 2012

UNFIT FOR THE FUTURE: THE NEED FOR MORAL ENHANCEMENT,
FIRST EDITION was originally published in English in 2012. This translation is
published by arrangement with Oxford University Press.

**NEADAPTAȚI PENTRU VIITOR. NEVOIA DE
BIO-AMELIORARE MORALĂ**

Ingmar Persson și Julian Săvulescu

Copyright © 2014 Editura **ALL**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PERSSON, INGMAR**

Neadaptați pentru viitor: nevoia de bio-ameliorare

morală / Ingmar Persson, Julian Săvulescu; trad.:

Valentin Mureșan. – București: Editura ALL, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-587-293-6

I. Săvulescu, Julian

II. Mureșan, Valentin (trad.)

1

Toate drepturile rezervate Editurii **ALL**.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată

fără permisiunea scrisă a Editurii **ALL**.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside
Romania, without the written permission of **ALL**,
is strictly prohibited.

Copyright © 2014 by **ALL**.

Editura **ALL**:

Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,

sector 6, cod 060512 – București

Tel.: 021 402 26 00

Fax: 021 402 26 10

Distribuție: 021 402 26 30;

021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro

www.all.ro

Redactare: Elena Georgescu

Tehnoredactare: Liviu Stoica

Corectură: Anca Tach

Design copertă: Alexandru Novac

INGMAR PERSSON JULIAN SĂVULESCU

NEADAPTAȚI PENTRU VIITOR

nevoia de bio-ameliorare morală

Traducerea:

Alexandru-Gabriel Cioiu (cap. X), Gabriel Dinu (cap. IX),
Simona Gheorghiu (cap. III-IV), Toni Gibeau (cap. II),
Delia Ivan (cap. VII-VIII), Doru Moraru (cap. I),
Bogdan Tănase (cap. V-VI).

Revizia traducerii: Leria Boroș, Alexandru-Gabriel Cioiu,
Emilian Mihailov, Valentin Mureșan, Radu Uszkai.

PREFAȚĂ

la ediția în limba română

Aceasta este cea de-a 100-a aniversare a Primului Război Mondial din 1914. El este numit uneori Marele Război. A fost unul dintre cele mai letale conflicte umane care au avut loc vreodată. Aproximativ 15 milioane de combatanți și necombatanți au murit din cauza lui, iar alți 50 de milioane de pe urma condițiilor care i-au urmat, în special din cauza epidemiei de gripă spaniolă. În total au pierit în jur de 65 de milioane de oameni din cauza acestui conflict.

Mulți dintre bunicii și străbunicii noștri au fost afectați de Marele Război. Bunicul meu din partea mamei, Harold Thewlis, a luptat în bătălia de la Gallipoli. El a devenit ulterior un alcoolic, murind la 60 de ani din cauza cancerului pancreatic. Acest lucru s-a datorat probabil sindromului de stres posttraumatic, după ce a luptat în Gallipoli. Fără îndoială că a devenit așa, de asemenea, din cauza stresului de a avea 6 copii la intervale scurte (ca urmare a lipsei mijloacelor de contracepție), dintre care unul a murit de mic de pe urma difteriei și a faptului că soția lui a murit la vârsta de 40 de ani (probabil

din cauza unui anevrism cerebral), părăsind-o pe mama la vârsta de 8 ani.

Este 24 aprilie data la care scriu aceste rânduri, dată cunoscută în Australia ca ziua Anzac. Este o sărbătoare națională care comemorează bătălia de la Gallipoli. Este adesea considerată a fi data la care Australia și Noua Zeelandă au devenit națiuni.

Gallipoli a fost o victorie mare pentru turci împotriva aliaților. Evenimentul este considerat, de asemenea, ca un moment decisiv pentru istoria acelei națiuni. Mustafa Kemal Atatürk, viitorul fondator al Turciei moderne, a fost comandant în Gallipoli.

Chiar și mai târziu în secolul trecut, după Marele Război, viața era foarte diferită față de cea de astăzi. Tatăl meu, care s-a născut în Ploiești, România, în 1910, avea doar 4 ani când a izbucnit Marele Război. Însă el a trebuit să meargă și să lupte pentru Armata Română în cel de-al Doilea Război Mondial, petrecând câțiva ani pe frontul rusesc. El a fost decorat cu Ordinul Mihai Viteazul și Crucea de Fier pentru curaj în bătălia de la Sevastopol.

Viața de astăzi este foarte diferită și mult îmbunătățită. Generația actuală nu a trebuit să îndure războaie mondiale, foametea și molima care i-au urmat sau pandemia de gripă spaniolă. N-au mai existat conflicte globale de la cel de-al Doilea Război Mondial de o asemenea amploare. Copiii nu mai mor în țările dezvoltate din cauza difteriei, precum unchiul meu Raymond, datorită minunilor vaccinării. Variola, flagelul secolelor trecute, care a ucis mai mulți oameni decât orice altă boală infecțioasă, a fost eradicată. Speranța de viață aproape că s-a dublat. Iar acum există tratamente pentru sindromul de stres posttraumatic și pentru anevrismul cerebral.

Astăzi, cei mai mulți oameni din țările dezvoltate nu au trăit nimic asemănător Marelui Război. Pentru societățile civilizate astfel de atrocități par a fi un lucru ce ține de trecut (cu toate că războiul continuă în multe părți ale lumii). Într-adevăr, Steven Pinker a susținut în cartea sa, „The Better Angels of Our Nature“, că violența are astăzi cea mai scăzută rată din istoria omenirii. Oamenii sunt animale brutale – de-a lungul celei mai mari părți din istoria omenirii, 15% dintre bărbați murea din cauza violențelor, iar în unele societăți proporția ajungea până la 50%.

Însă acest fapt reprezintă un fals sentiment de securitate și un optimism naiv. Departe de a fi în siguranță, ne confruntăm cu riscuri mai mari ca niciodată.

Pentru a înțelege de ce, ar trebui să examinăm două aspecte ale Marelui Război. Primul este motivul pentru care a avut loc. Declanșatorul imediat al războiului a fost asasinarea în Sarajevo a arhiducelui Franz Ferdinand al Austriei de către naționalistul iugoslav Gavrilo Princip. Acest lucru i-a determinat pe austro-ungari să dea un ultimatum Serbiei, fapt ce a activat alianțe anterioare din Europa.

Însă cauza reală a fost tribalismul și ura etnică. Astfel de dispoziții umane sunt la fel de puternice ca în 1914. Într-adevăr, asta ne spun anii `90, cu Serbia și Balcanii din nou în război, imediat ce a avut loc eliberarea de constrângerea comunismului. În prezent, au loc tensiuni în Ucraina între etnicii ucraineni și ruși. Deși este adevărat că „îngerii mai buni ai naturii noastre“ ne-au ținut în șah dispozițiile noastre violente prin intermediul instituțiilor sociale, politice și legale, ele rămân la fel de puternice ca întotdeauna.

Pentru a înțelege de ce ne confruntăm cu un risc și mai mare decât cel din 1914 ar trebui să examinăm, de

asemenea, de ce a fost Marele Război atât de devastator. Letalitatea sa a fost, în parte, un produs al unei realizări umane uimitoare – Revoluția Industrială. Cu toate că tehnologia a fost prezentă în toate războaiele, odată cu Revoluția Industrială a început mecanizarea uriașă a războiului: mortierul Bertha cea Grasă, bombardamentele aeriene, submarinele, portavioanele, tancurile, mitralierele și comunicația fără fir. Și, desigur, armele chimice.

Totuși, puterea tehnologică a crescut în mod exponențial de la 1914. Al Doilea Război Mondial a fost ocazia pentru roadele fizicii să ia parte la război: bomba atomică. Însă astăzi nu doar armele nucleare sunt cele care ar putea duce la sfârșitul lumii, ci, de asemenea, și armele biologice, iar poate că în viitorul apropiat și armele cibernetice și nanotehnologice.

Acest ultim secol a cunoscut o îmbunătățire extraordinară a calității vieții din națiunile dezvoltate, prin intermediul progresului tehnologic: aparatele de uz casnic, automobilul, avioanele de pasageri, telefonul, televiziunea, calculatorul personal, internetul și așa mai departe.

Însă odată cu puterea mare vine și capacitatea de a cauza prejudicii mari. Puterea a crescut. Așadar, a crescut și riscul prejudiciilor.

În fața acestui risc tehnologic aflat în continuă creștere, animalul uman nu s-a schimbat. El nu s-a dezvoltat în mod semnificativ. Limitările sale sunt aceleași ca înainte: lăcomie, invidie, rasism, dorința de putere, egoismul și o dispoziție spre violență. Acesta este un cocktail letal, înrăutățit în unele privințe de libertate și de limitările democrației.

Tema acestei cărți este aceea că, deși lucrurile merg astăzi bine într-un mod fără precedent (zburăm peste tot

în lume, rezolvăm în câteva secunde cu ajutorul supercalculatoarelor probleme care erau insolubile, comunicăm instantaneu cu oricine sau oricâți de pe glob), riscurile cu care ne confruntăm sunt, de asemenea, fără precedent. Iar natura noastră morală nu este pregătită pentru a aborda, cu atât mai puțin a rezolva, aceste probleme. Așadar, cartea susține că trebuie să ne adresăm elefantului din cameră: animalul uman.

Înțelegerea noastră a biologiei, a cunoașterii și comportamentului uman cresc, de asemenea, în mod exponențial și ne oferă o oportunitate fără precedent de a ne înțelege pe noi înșine, comportamentul și limitările noastre. Iar știința ne oferă oportunitățile nu doar pentru a trata bolile, cum ar fi sindromul stresului posttraumatic sau difteria, ci și să ne ameliorăm capacitățile, inclusiv capacitățile noastre morale. Cartea argumentează în favoarea urgenței unei astfel de cercetări.

În acest fel, un proiect de a înțelege și modifica comportamentul uman este prioritatea urgentă – se poate ca viitorul omenirii să depindă de el. Totuși, miliarde de euro sunt cheltuite pentru sănătate, însă nu pentru a înțelege și îmbunătăți natura noastră morală.

Această carte nu este un fel de soluție finală. Ea nu elaborează o moralitate seculară cuprinzătoare care să ne poată ghida. Într-o oarecare măsură, proiectul este acela de a ne dezvolta gândirea morală și de a articula o moralitate comună, care poate fi apărută și care ne poate ghida pe toți. Este un proiect în filosofia morală și etica practică. Dar știm câte ceva despre probleme și despre soluție. În măsura în care știința ne poate ajuta să abordăm aceste probleme, ea ar trebui să facă acest lucru nu doar prin furnizarea soluțiilor tehnologice (sau ale simptomelor bolii), ci și a cauzei primare (a bolii înseși) – propriile noastre limitări morale.

Neadaptați pentru viitor

Aceasta este o carte care stabilește o agendă pentru cercetările viitoare. Ea este scrisă cu speranța că va fi un pas mic în favoarea creșterii vizibilității a ceea ce pare să constituie cele mai importante întrebări cu care se confruntă omenirea în prezent: de ce suntem așa cum suntem și cum ar trebui să fim? Răspunsul la aceste întrebări va necesita ca atât știința, cât și etica să lucreze împreună.

Primul pas spre progres este identificarea problemei. Cartea susține că noi, ființele umane, suntem neadaptați pentru viitor – neadaptați din punct de vedere moral pentru viitor. Avem nevoie de ameliorare morală pentru a ne ocupa de mega-problemele morale ale timpului nostru.

Julian Săvulescu
24 Aprilie, 2014

INTRODUCERE

În cea mai mare parte din cei aproximativ 150.000 de ani de când există specia umană, oamenii au trăit în societăți relativ mici și strâns unite, cu o tehnologie primitivă care le permitea să modifice doar mediul lor imediat. Așadar, probabil că psihologia și moralitatea oamenilor sunt astfel constituite încât să-i facă adaptați la viața în aceste condiții. Dar cu ajutorul științei și tehnologiei oamenii și-au schimbat radical condițiile de trai, în vreme ce psihologia lor morală a rămas probabil în esență aceeași de-a lungul acestei schimbări, deoarece schimbarea a avut loc relativ rapid (la scara temporală a evoluției), îndeosebi în ultimele secole. Populația umană a Pământului a crescut de o mie de ori de la revoluția agricolă, așa încât cei mai mulți oameni trăiesc acum în societăți de milioane de indivizi, cu o tehnologie științifică avansată ce le oferă posibilitatea de a exercita o influență care afectează întreaga lume și viitorul îndepărtat. Vom argumenta că ființele umane nu sunt echipate de la natură cu o psihologie morală care să le ofere posibilitatea de a face față acestor probleme morale create de noile condiții de viață. Nici sistemul politic al democrației liberale, favorizat în prezent, nu

poate depăși aceste deficiențe morale. De fapt, o să argumentăm că democrația liberală mai degrabă acutizează o parte din aceste probleme.

În particular, ne vom apleca asupra a două probleme generate de existența tehnologiei științifice moderne: amenințările armelor de distrugere în masă, îndeosebi cele aflate în mâinile grupărilor teroriste, și amenințările schimbărilor climatice și degradării mediului. Credem că, pentru face față riscului atacurilor teroriste cu arme de distrugere în masă, democrațiile liberale vor trebui să devină mai puțin liberale, prin intensificarea supravegherii cetățenilor și, prin urmare, limitându-le acestora dreptul la viața privată. Dar se va dovedi probabil și mai greu pentru democrațiile liberale să abordeze problema schimbării climatice și a degradării mediului întrucât, pentru a face acest lucru, o majoritate a votanților acestora va trebui să susțină adoptarea unor restricții substanțiale în privința stilului de viață excesiv de consumerist și nu există niciun semn că oamenii ar fi dispuși să facă asemenea sacrificii privind bunăstarea personală pentru a putea promova interesele generațiilor viitoare și pe cele ale animalelor non-umane.

Vom susține că motivația morală a majorității cetățenilor democrațiilor liberale trebuie să fie ameliorată pentru a fi dispusă să accepte restrângerea consumului lor extravagant, astfel încât să acorde mai multă importanță intereselor generațiilor viitoare și animalelor non-umane. Acest lucru poate fi realizat parțial prin metodele tradiționale ale educației morale, de exemplu printr-o reflecție sistematică asupra temeiurilor sau rațiunilor care fac acțiunile să fie corecte din punct de vedere moral și prin reprezentarea vie a ceea ce ai putea simți atunci când acțiunile greșite moral sunt îndreptate

asupra ta. Însă cunoștințele noastre cu privire la biologia umană, în special cele despre genetică și neurobiologie, încep să ne furnizeze mijloace de a influența direct bazele biologice și fiziologice ale motivației umane, de exemplu prin folosirea metodelor farmacologice și genetice, precum selecția și ingineria genetică. Vom sugera că nu există, în principiu, obiecții filosofice sau morale la adresa folosirii unor astfel de mijloace biomedicale pentru ameliorarea morală – *bioameliorarea morală*, așa cum o vom numi de acum înainte – și că situația dificilă a umanității este atât de serioasă încât devine imperativ ca cercetarea științifică să exploreze fiecare posibilitate de a dezvolta mijloace eficiente de bioameliorare morală, în completarea metodelor tradiționale. Actuala situație dificilă a omenirii este cât se poate de serioasă, deoarece ființele umane au acum la dispoziția lor mijloace prin care pot compromite *pentru totdeauna* condițiile modurilor valoroase de a trăi pe Pământ. De exemplu, s-ar putea ca, pe măsură ce resursele naturale esențiale sunt epuizate, acest fapt să declanșeze un război nuclear devastator. Este dezirabil ca numai ființelor luminate din punct de vedere moral și informate adecvat despre faptele relevante să le fie încredințate astfel de puteri tehnologice formidabile precum cele pe care le posedăm acum.

Se poate pune la îndoială, în mod rezonabil, faptul că există suficient timp ca ființele umane să fie supuse bioameliorării morale la nivelul cerut înainte de a fi prea târziu, înainte de a folosi puterea tehnologică într-un mod catastrofal. Îmbunătățirea morală realizată prin metodele tradiționale de formare morală în cei două mii cinci sute de ani de când primii mari învățători ai moralei au apărut, Buddha, Confucius și Socrate, nu este de ajuns,

iar mijloace eficiente de bioameliorare morală nu sunt încă disponibile. Mai mult, există o problemă îngrijorătoare de implementare: mijloacele medicale de ameliorare morală vor trebui căutate și aplicate chiar de către acei oameni care sunt ei înșiși moralmente inadecvați și au nevoie de ameliorare. Astfel, există un risc semnificativ, fie să nu existe suficient interes pentru a le căuta, fie ca, odată căutate și găsite, să fie întrebuințate greșit, la fel cum s-a întâmplat și cu alte metode pe care știința le-a pus în mâinile oamenilor.

Nu vom încerca să stabilim cât este de probabil să se adeverească orice astfel de previziune distopică cu privire la șansele noastre de a corecta nepotrivirea dintre capacitatea noastră morală și cea tehnologică. Dar făcând o astfel de judecată este probabil mai bine să greșim pe partea optimistă mai degrabă decât pe cea pesimistă, deoarece ființele umane cu siguranță nu sunt predispuse sau determinate biologic sau genetic să se autodistrugă în cele din urmă prin exploatarea cu destul de mult succes a resurselor naturale. Este posibil să fie supuse unui proces considerabil de bioameliorare morală deoarece, mai mult decât oricare alt animal, oamenii sunt predispuși atât genetic, cât și biologic, să învețe din experiență, deși nu putem prezice cu exactitate dacă își vor actualiza la timp potențialul lor de îmbunătățire morală până la nivelul cerut. Ținând cont de gravitatea rezultatului nefavorabil și de incertitudinea faptului că mijloacele tradiționale de ameliorare pot realiza marele salt moral necesar, este important să îndreptăm cercetarea în direcția posibilității bioameliorării morale și să nu dăm la o parte perspectiva tehnicilor de bioameliorare morală pe motivul că este imposibilă din principiu sau contestabilă moral, cu toate că nu există nicio garanție că tehnici eficiente de acest tip vor fi descoperite la timp.

În capitolul 2 începem prin a menționa un fapt esențial despre condițiile existenței noastre – anume că este mai ușor să ne aducem prejudicii decât beneficii unii altora. De exemplu, este mai ușor să ne ucidem între noi decât să ne salvăm viețile și să ne rănim decât să ne vindecăm. Acest fapt, că este mai ușor să aducem prejudicii decât beneficii, este foarte important deoarece, dat fiind că puterea umană de acțiune a crescut datorită dezvoltării exponențiale a tehnologiei științifice, capacitatea omului de a prejudicia a devenit într-adevăr copleșitoare. Ea este acum capabilă să pună capăt pentru totdeauna oricărei forme valoroase de viață de pe această planetă deoarece tehnologia științifică ne-a furnizat arme de distrugere în masă. De asemenea, ne-a dat posibilitatea să exploatăm resursele naturale atât de eficient încât suntem șapte miliarde în prezent, am colonizat întreaga planetă și am supra-utilizat două treimi din ecosistemele cele mai importante (conform *Raportului Ecosistemelor Millenium* al ONU din 2005). Situația dificilă care rezultă constituie partea centrală a acestei cărți.

Faptul că ne este mai ușor să aducem prejudicii decât beneficii se reflectă în viața noastră emoțională și în moralitate. Conform moralității simțului comun sau a normelor morale cotidiene care reglementează comportamentul uman în toate culturile, responsabilitatea noastră este bazată în mare pe cauzalitate, în așa fel încât ne considerăm cu atât mai responsabili pentru un rezultat, cu cât am contribuit la cauzarea acestuia. Asta implică faptul că noi simțim intuitiv, de exemplu, că suntem mai responsabili pentru prejudiciul pe care-l cauzăm decât pentru beneficiile pe care eșuăm să le cauzăm, și, astfel, avem datorii morale sau obligații de a nu aduce prejudicii, fără să avem datorii de a aduce beneficii. Aceste

datorii negative corespund existenței drepturilor negative de a nu ni se aduce prejudicii, fără să avem drepturi pozitive de a ni se aduce beneficii. Vulnerabilitatea noastră crescută față de prejudicii se regăsește, de asemenea, și în faptul că aversiunea noastră față de pierderi este mai mare decât atracția noastră față de câștiguri comparabile, că emoția negativă a fricii poate fi mult mai puternică decât contrapartea sa pozitivă, emoția speranței sau dorului, că mânia îndreptată împotriva unui răufăcător este mai puternică decât recunoștința față de un binefăcător și așa mai departe.

O altă trăsătură importantă a psihologiei noastre este faptul că suntem *miopi* din punct de vedere personal și temporal, că suntem înclinați să ne preocupăm mai mult de ceea ce ni se va întâmpla în viitorul apropiat nouă și câtorva indivizi care ne sunt apropiați și dragi, decât de ceea ce ni se poate întâmpla în viitorul îndepărtat nouă și unor străini. Avem tendința să nu ținem cont de viitorul îndepărtat și suntem capabili de empatie și de simpatie doar față de câțiva indivizi din jurul nostru și nu față de un număr mai mare de indivizi proporțional cu numărul lor. Disponibilitatea noastră de a ne angaja într-o cooperare reciprocă, una ce presupune un simț al dreptății sau al corectitudinii, este de asemenea limitată la acel grup restrâns de oameni la care ținem și în care ne încredem. Străinii, cei aflați în afara grupului de indivizi pe care-i cunoaștem personal, sunt, în general, întâmpinați cu lipsă de grijă și cu neîncredere, sentimente pe care cea mai mică insultă le poate transforma în ostilitate totală. Acestea sunt trăsăturile psihologiei noastre morale pe care le credem a fi cele mai relevante în contextul actual. Ipoteza noastră este că există o serie de explicații evoluționiste ale lor, dar pentru

argumentul nostru cel mai important este faptul că manifestăm aceste trăsături, mai degrabă decât originea lor.

Capitolul 3 face o trecere scurtă în revistă a naturii democrațiilor liberale. Prin democrații liberale înțelegem țări precum cele din Uniunea Europeană, Statele Unite ale Americii, Canada, Australia, Noua Zeelandă și Japonia. Ne vom concentra în mod special asupra abilității unor asemenea democrații liberale dezvoltate de a face față mega-amenințărilor aduse de armele de distrugere în masă și de problemele mediului, cum sunt schimbarea climatică, pierderea biodiversității și epuizarea resurselor esențiale: petrolul, apa și terenul arabil. Și aceasta deoarece asemenea țări sunt bine echipate economic și tehnologic ca să rezolve toate aceste probleme, iar majoritatea cititorilor noștri locuiesc, cel mai probabil, în aceste țări.

Nu vom oferi o caracterizare abstractă și detaliată a ceea ce este o democrație liberală. Pentru argumentul nostru este, totuși, esențial ca una dintre caracteristicile definitorii ale democrației liberale să fie acordarea unor drepturi civile și libertăți extinse, în linii mari atât de extinse încât să fie compatibile cu faptul că toți cetățenii au drepturi și libertăți egale. Menționăm în trecere că, deși democrațiile liberale susțin egalitatea în privința drepturilor și libertăților, ele conțin o inegalitate socio-economică considerabilă, o consecință inevitabilă a economiei lor de piață și a diferențelor cu privire la talentele psihofizice naturale ale oamenilor. Astfel, deși democrațiile au, în mod tipic, un angajament față de egalitate, în sensul egalității de șanse și egalității în drepturi, acest angajament nu se extinde la nivelul unei egalități socio-economice depline și pentru acest motiv este un angajament lipsit de conținut. Dar pentru a obține o egalitate

socio-economică într-o economie de piață nu este suficient să creăm o egalitate a oportunităților sociale. Este, de asemenea, nevoie de o ameliorare a capacităților practice și intelectuale ale ființelor umane, e.g. prin mijloace genetice sau farmacologice, care să-i facă pe oameni cât mai egali în privința acestor capacități. Punctul central al acestei cărți este totuși ameliorarea morală, adică pe ameliorarea unor dispoziții morale specifice, mai degrabă decât ameliorarea capacităților umane în general.

Capitolul 4 expune amenințările catastrofale aduse de armele nucleare și biologice de distrugere în masă. Armele nucleare sunt relativ mai greu de fabricat, dar este posibil ca o grupare teroristă ingenioasă să facă asta acum sau în viitorul apropiat. Este cu siguranță posibil ca o grupare teroristă să producă arme biologice de distrugere în masă și, fiindcă sunt contagioase, acestea pot fi aproape la fel de letale. Noi susținem că pentru a se proteja împotriva atacurilor teroriste cu arme de distrugere în masă, democrațiile liberale trebuie să utilizeze tehnologii de supraveghere moderne, precum monitorizarea transmisiilor electromagnetice, amplasare de sisteme CCTV în spațiile publice, scanarea corporală în aeroporturi și așa mai departe. Mulți critici vor obiecta probabil că asemenea măsuri vor face democrațiile liberale mai puțin liberale deoarece restricționează drepturile cetățenilor la o viață privată. Noi sugerăm că nu există un asemenea drept moral, deși cetățenii pot avea un interes pentru viața privată care, în prezent, se bucură de protecție în calitate de drept legal. Este, totuși, rezonabil să restrângem acest drept legal deoarece, chiar dacă riscul unor atacuri teroriste cu arme de distrugere în masă este mic, magnitudinea răului făcut ar fi uriașă, dacă acest lucru ar avea loc. Multiculturalismul tipic

democrațiilor liberale moderne sporește probabilitatea ca acestea să fie victimele activităților teroriste comparativ cu ceea ce s-ar fi întâmplat dacă aceste țări ar fi rămas mai omogene din punct de vedere cultural, întrucât unele subculturi care fac parte din ele în prezent nu par a simpatiza cu idealurile liberalismului și democrației.

Concepția causală de responsabilitate, la care majoritatea oamenilor aderă tacit în viața de zi cu zi, implică nu doar faptul că suntem mai responsabili pentru prejudiciile pe care le cauzăm decât pentru cele pe care le lăsam să se întâmple prin omisiunile noastre de a acționa, dar și faptul că responsabilitatea noastră pentru un eveniment este atenuată pe măsură ce contribuția noastră causală la a-l produce scade atunci când acționăm împreună cu alți agenți. În capitolul 5, criticăm ambele implicații ale acestei concepții despre responsabilitate. Dacă respingem această concepție, oamenii din țările bogate și dezvoltate ne vor apărea ca fiind mai responsabili pentru suferința din țările sărace și în curs de dezvoltare decât ar fi ei înclinați spontan să creadă. Totuși, ajutorul pentru țările în curs de dezvoltare nu ar trebui să fie numai de tip tradițional umanitar – să diminueze foametea, bolile și să sprijine planificarea familială – ar trebui să le ofere ajutor acestor țări pentru a se dezvolta prin căi durabile sau favorabile mediului. Dezvoltarea economică a țărilor prospere a fost generată de disponibilitatea petrolului ieftin, în timp ce țările în curs de dezvoltare nu se pot baza exclusiv pe combustibili fosili pentru a-și stimula dezvoltarea dacă vor să mențină scăzut nivelul emisiilor de gaze de seră. De asemenea, nu-și pot permite să folosească resurse alternative de energie fără ajutorul țărilor dezvoltate. Aceasta este o modalitate în care problema ajutorului pentru țările în curs de

CUPRINS

Prefață la ediția în limba română.....	5
Introducere	11
Natura umană și moralitatea simțului comun	28
Democrația liberală	78
Utilizări catastrofale ale științei.....	85
Responsabilitatea pentru omisiuni.....	108
Tragedia bunurilor comune.....	117
Tragedia mediului înconjurător și democrația liberală	130
Autoritarism și democrație.....	150
Democrația liberală și sfârșitul istoriei	158
Bioameliorarea morală ca soluție posibilă	173
Referințe bibliografice.....	230